YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

7 päivänä marraskuuta 2002 *

Yhdistetyissä asioissa C-24/01 P ja C-25/01 P,

Glencore Grain Ltd, aiemmin Richco Commodities Ltd, kotipaikka Hamilton (Bermuda), edustajinaan advocat P. Bos ja advocat J. van Zuuren, prosessiosoite Luxemburgissa,

Compagnie Continentale (France) SA, kotipaikka Labège (Ranska), edustajinaan avocat P. Bos ja avocat P. Chabrier, prosessiosoite Luxemburgissa,

valittajina,

joissa valittajat vaativat muutoksenhaussaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (toinen jaosto) asioissa T-485/93, T-491/93, T-494/93 ja T-61/98, Dreyfus ym. vastaan komissio, 8.11.2000 antaman tuomion (Kok. 2000, s. II-3659) kumoamista,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti ja ranska.

ja jossa vastapuolina ja muina asianosaisina ovat

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään M.-J. Jonczy ja T. van Rijn, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

Louis Dreyfus & Cie SA, kotipaikka Pariisi (Ranska),

kantajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Wathelet (esittelevä tuomari) sekä tuomarit C. W. A. Timmermans, A. La Pergola, P. Jann ja S. von Bahr,

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.7.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Glencore Grain Ltd, aiemmin Richco Commodities Ltd, (jäljempänä Glencore) ja Compagnie Continentale (France) SA (jäljempänä Compagnie Continentale) ovat yhteisöjen tuomioistuimeen 19.1.2001 jättämillään kahdella valituksella hakeneet muutosta EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asioissa T-485/93, T-491/93, T-494/93 ja T-61/98, Dreyfus ym. vastaan komissio, 8.11.2000 antamaan tuomioon (Kok. 2000, s. II-3659; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla tämä hylkäsi niiden kanteen, jossa vaadittiin kumoamaan komission 1.4.1993 tekemä päätös, jolla tämä ei suostunut hyväksymään muutoksia näiden Exportkhlebin kanssa solmimiin sopimuksiin (jäljempänä riidanalainen päätös), ja lisäksi tästä päätöksestä aiheutuneeksi väitetyn vahingon korvaamista.

2 Asiat C-24/01 P ja C-25/01 P yhdistettiin yhteisöjen tuomioistuimen viidennen jaoston puheenjohtajan 31.5.2002 antamalla määräyksellä mahdollista suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Neuvosto teki 16.12.1991 päätöksen 91/658/ETY keskipitkän aikavälin lainan myöntämisestä Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille (EYVL L 362, s. 89).

4 Päätöksen 1 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisö myöntää Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille enintään 1 250 miljoonan ecun suuruisen, kolmena peräkkäisenä eränä nostettavan keskipitkän aikavälin lainan enintään kolmeksi vuodeksi maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden sekä lääkintätarvikkeiden tuonnin mahdollistamiseksi — — ".

5 Päätöksen 2 artiklassa taas määrätään seuraavaa:

"Komissiolla on valtuudet 1 artiklan toteuttamiseksi ottaa Euroopan talousyhteisön nimissä lainaksi tarvittavat varat, jotka annetaan lainana Neuvostoliiton ja sen tasavaltojen käyttöön."

6 Päätöksen 3 artikla kuuluu seuraavasti:

"Komissio huolehtii 2 artiklassa tarkoitetusta lainasta."

7 Saman päätöksen 4 artiklan 1 ja 3 kohdassa puolestaan määrätään seuraavaa:

"1. Komissiolla on valtuudet yhteisymmärryksessä Neuvostoliiton ja sen tasavaltojen viranomaisten kanssa — — täsmentää lainan myöntämisen taloudelliset

ja rahoitukselliset edellytykset sekä ne säännöt, jotka koskevat varojen käyttöön antamista ja lainan takaisinmaksun varmistamiseksi tarpeellisia vakuuksia.

— —

3. Niiden tuotteiden tuonnin, joiden rahoitus taataan lainalla, on tapahduttava maailmanmarkkinahintaan. Vapaa kilpailu on taattava tuotteiden oston ja toimittamisen osalta, ja tuotteiden on oltava kansainvälisesti hyväksyttyjen laatuvaatimusten mukaisia."

8 Komissio antoi 9.7.1992 asetuksen N:o 1897/92 keskipitkän aikavälin lainan myöntämisestä Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille koskevista tietyistä yksityiskohtaisista säännöistä (EYVL 1992, L 191, s. 22), joita päätöksessä 91/658/ETY tarkoitetaan.

9 Kyseisen asetuksen 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Lainat myönnetään tasavaltojen ja komission välisten sopimusten perusteella; näihin sopimuksiin on maksuehtoina sisällyttävä 3—7 artiklassa annetut säännökset."

10 Asetuksen 4 artiklassa puolestaan säädetään seuraavaa:

"1. Lainoilla rahoitetaan ainoastaan niitä tuotteiden osto- ja hankintasopimuksia, jotka komissio on hyväksynyt päätöksen 91/658/ETY säännösten ja 2 artiklassa tarkoitettujen sopimusten määräysten mukaisesti.

2. Tasavaltojen tai näiden valtuuttamien rahoitusasioita hoitavien asiamiesten on toimitettava sopimukset komissiolle hyväksyttäviksi."

11 Asetuksen N:o 1897/92 5 artiklassa luetellaan edellytykset, joiden vallitessa sopimukset hyväksytään 4 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Näihin edellytyksiin kuuluvat 1 ja 2 kohdassa mainitut ehdot, jotka kuuluvat seuraavasti:

"1) Sopimus on tehty sellaisessa menettelyssä, jossa vapaa kilpailu turvataan. Tässä tarkoituksessa tasavaltojen hankintaorganisaatioiden on yhteisössä toimivia tavarantoimittajia valitessaan saatava toisistaan riippumattomilta yrityksiltä ainakin kolme tarjousta — — .

2) Sopimuksessa olevat ostoehdot ovat kansainvälisillä markkinoilla tavanomaisesti saatujen hintojen osalta käytetyt kaikkein edullisimmat ehdot."

12 Euroopan talousyhteisö, Neuvostoliiton ja sen tasavaltojen seuraajan ominaisuudessa toiminut Venäjän federaatio ja sen rahoitusasioita hoitava asiamies Vnesheconombank (jäljempänä VEB) allekirjoittivat 9.12.1992 asetuksen N:o 1897/92 mukaisesti "yhteisymmärryspöytäkirjan" (Memorandum of Understanding, jäljempänä puitesopimus), jonka perusteella Euroopan yhteisö myöntäisi Venäjälle päätöksellä 91/658/ETY perustetun lainan. Sovittiin, että yhteisö lainanantajana myöntää lainanottajana olevalle VEB:lle Venäjän federaation takaaman 349 miljoonan ecun suuruisen keskipitkän aikavälin lainan enintään kolmeksi vuodeksi.

13 Puitesopimuksen 6 kohdassa oli sovittu seuraavaa:

"Lainan määrä, josta vähennetään ETY:n järjestelypalkkiot ja kulut, maksetaan lainanottajalle, ja se on lainasopimuksen lausekkeiden ja ehtojen mukaisesti käytettävä yksinomaan lainanottajan edustajan kansainvälisten vakiomallien mukaisesti avaamien peruuttamattomien, tavarantoimitussopimusten mukaisten remburssien kattamiseen; lainan maksamisen edellytyksenä on, että Euroopan yhteisöjen komissio on todennut nämä sopimukset ja remburssit 16.12.1991 tehdyn neuvoston päätöksen ja tämän sopimuksen mukaisiksi."

14 Puitesopimuksen 7 kohdassa todetaan ne edellytykset, joiden on täytyttävä, jotta tavarantoimitussopimusta voidaan pitää edellä mainitun päätöksen ja sopimuksen mukaisena. Siinä täsmennetään muun muassa, että tavarantoimittajien on oltava Venäjän federaation hallituksen nimeämien venäläisten toimielimien valitsemia.

15 Komissio ja VEB allekirjoittivat 9.12.1992 asetuksessa N:o 1897/92 ja puitesopimuksessa tarkoitetun lainasopimuksen (jäljempänä lainasopimus). Tässä sopimuksessa määrätään yksityiskohtaisesti lainan nostomenettelystä. Sopimuksen 5 artiklan 1 kohdan a alakohdassa määrätään, että VEB:n komissiolle lähettämä hyväksymishakemus on tehtävä sopimuksen liitteessä 2-A olevan mallin mukaisesti. Kyseisestä liitteestä ilmenee, että VEB:n on liitettävä tähän hakemukseen jäljennös hankintasopimuksesta, kolme tarjouspyyntöä, jotka on lähetetty toisistaan riippumattomille yrityksille ennen sopimuksen tekemistä, sekä näihin pyyntöihin annetut vastaukset.

16 Komissio lainanantajana teki 15.1.1993 päätöksen 91/658/ETY 2 artiklan mukaisesti yhteisön puolesta lainasopimuksen Crédit Lyonnais'n johtaman pankkikonsortion kanssa.

Asian tosiseikasto

17 Glencoreen ja Compagnie Continentaleen, jotka ovat kansainvälistä kauppaa käyviä yhtiöitä, otettiin muiden yhtiöiden ohella yhteyttä Exportkhlebin järjestämän epävirallisen tarjouspyyntömenettelyn yhteydessä; Exportkhleb on valtionyhtiö, jonka tehtäväksi Venäjän federaatio oli antanut vehnäostoista neuvottelemisen.

18 Kantajat ja Exportkhleb sopivat 27. ja 28.11.1992 tehdyissä sopimuksissa (jäljempänä sopimukset) toimitettavan vehnän määrästä ja hinnasta. Sopimusten mukaan tavara oli laivattava vuoden 1993 tammi- ja helmikuun aikana.

19 Valituksenalaisessa tuomiossa todetaan lisäksi seuraavaa:

"8 Lainasopimuksen allekirjoittamisen jälkeen VEB pyysi komissiota hyväksymään Exportkhlebin ja kantajien väliset sopimukset.

9 Sen jälkeen kun komissio oli saanut kantajilta tiettyjä välttämättömiä lisätietoja, jotka koskivat erityisesti ecun ja USD:n vaihtokurssia, jota ei sopimuksessa ollut määritelty, komissio antoi suostumuksensa 27.1.1993 VEB:lle osoitettuna hyväksymisilmoituksena.

10 Kantajien mukaan ne remburssit, joiden perusteella rahoitus oli toteutettava, tulivat voimaan vasta helmikuun 1993 jälkipuolella eli vain muutama päivä ennen sopimuksissa määrätyn laivausajanjakson päättymistä.

11 Vaikka merkittävä osa tavaroista oli jo toimitettu tai niitä oltiin laivaamassa, kantajien mukaan osoittautui ilmeiseksi, ettei kaikkia tavaroita voitaisi toimittaa ennen helmikuun 1993 loppua.

12 Exportkhleb kutsui viejät 19.2.1993 päivätyllä teleksillä Brysseliin kokoukseen, joka pidettiin 22. ja 23.2.1993. Tässä kokouksessa Exportkhleb pyysi viejiä esittämään uusia hintatarjouksia siitä toimituksesta, jota se kutsui 'todennäköisesti toimittamatta jääviksi määriksi', eli määristä, joiden koh-

tuullisella varmuudella voitiin olettaa jäävän toimittamatta ennen 28.2.1993. Kantajien mukaan vehnän kurssi maailmanmarkkinoilla nousi huomattavasti vuoden 1992 marraskuusta, jolloin myyntisopimukset tehtiin, vuoden 1993 helmikuuhun, jolloin uudet neuvottelut käytiin.

13 Brysselin kokouksen päätyttyä kantajat sopivat Exportkhlebin kanssa uusista vehnätoimituksista, jotka oli suoritettava huhtikuun 1993 loppuun mennessä. Glencore Grain sitoutui toimittamaan 450 000 tonnia myllyvehnää hintaan 155 USD tonnilta. Lisäksi Compagnie Continentale (France) sai tehtäväkseen toimittaa 300 000 tonnia myllyvehnää, josta 120 000 tonnia alun perin sovittuun hintaan ja 180 000 tonnia hintaan 155 USD tonnilta, sekä 20 000 tonnia makaronivehnää tai myllyvehnää samaan hintaan.

14 Venäjän elintarviketilanteen vakavuudesta aiheutuneen kiireellisyyden takia nämä muutokset päätettiin kantajien mukaan vahvistaa Eksportkhlebin pyynnöstä pelkästään muuttamalla alkuperäisiä sopimuksia.

15 Exportkhleb ilmoitti 9.3.1993 komissiolle siitä, että viiden tavarantoimittajan kanssa allekirjoitettuja sopimuksia oli muutettu ja että tulevat toimitukset tehtäisiin jatkossa hintaan 155 USD tonnilta (cif free out Itämeren satamissa), joka muunnetaan ecuiksi vaihtokurssilla 1,17418 (jolloin hinta on 132 ecua tonnilta).

16 Maatalousasioiden pääosaston (PO VI) pääjohtaja kiinnitti 12.3.1993 päivätyllä telekopiolla Exportkhlebin huomion siihen, että koska komissio oli jo hyväksymisilmoituksellaan vahvistanut näiden sopimusten enimmäisarvon ja

koska kaikki vehnän hankkimiseen käytettävissä olleet määrärahat oli jo sidottu, komissio voisi hyväksyä tällaisen pyynnön vain, jos sopimusten arvoa ei muutettaisi, mikä olisi mahdollista vähentämällä vastaavasti toimitettavina olevia määriä. Pääjohtaja lisäsi, että komissio voisi ottaa muutosten hyväksymishakemuksen huomioon vain sillä edellytyksellä, että VEB esittäisi sen virallisesti.

17 Kantajien mukaan näiden ilmoitusten tulkittiin merkitsevän sitä, että komissio periaatteessa hyväksyi sopimukset sillä edellytyksellä, että muutokset hyväksyttäisiin virallisesti vasta, kun VEB olisi saattanut asian komission tutkittavaksi.

18 Siten sopimuksia muutettiin muodollisesti tuolloin, vaikka muutosten päiväykseksi merkittiin fiktiivisesti 22.2.1993 eli se päivä, jolloin Brysselin kokous pidettiin. Vaikkei hintoja tonnilta muutettukaan siihen nähden, mitä 9.3.1993 oli ilmoitettu, toimitettavia määriä mukautettiin sen välttämiseksi, että kokonaismäärä olisi alun perin sovittua suurempi. Niinpä kantajat aloittivat toimituksensa uudelleen tai jatkoivat niitä.

19 VEB toimitti uudet tarjoukset ja sopimuksiin tehdyt muutokset sisältävät asiakirjat virallisesti komissiolle 22. ja 26.3.1993.

20 Maatalousasioista vastaavan komission jäsenen 1.4.1993 allekirjoittamalla kirjeellä komissio ilmoitti VEB:lle kieltäytyvänsä hyväksymästä alkuperäisiin sopimuksiin tehtyjä muutoksia.

21 Kyseinen komission jäsen ilmoitti tässä kirjeessä, että Exportkhlebin ja tiettyjen toimittajien välisiin sopimuksiin tehtyjä muutoksia tarkasteltuaan komissio hyväksyi ne muutokset, jotka koskivat toimitusten ja maksujen eräpäivien lykkäämistä. Sen sijaan hän ilmoitti seuraavaa: '[H]innat ovat nousseet niin paljon, ettemme voi pitää muutoksia tarpeellisena mukauttamisena vaan alun perin neuvoteltujen sopimusten olennaisena muuttamisena.' Hän jatkoi seuraavasti: 'Itse asiassa nykyinen (vuoden 1993 maaliskuun lopulla vallitseva) hintataso maailmanmarkkinoilla ei merkittävästi poikkea siitä hintatasosta, joka vallitsi sinä hetkenä, kun hinnoista alun perin sovittiin (vuoden 1992 marraskuussa).' Komission jäsen muistutti, että tarve taata toisaalta vapaa kilpailu mahdollisten tavarantoimittajien välillä ja toisaalta edullisimmat ostoehdot oli yksi tärkeimmistä tekijöistä, jonka komissio otti huomioon hyväksyessään sopimuksia. Hän huomautti, että tässä tapauksessa muutoksista oli sovittu välittömästi kyseisten yritysten kanssa ilman, että kyseisiä yrityksiä olisi kilpailutettu muiden tavarantoimittajien kanssa, ja totesi seuraavaa: 'Komissio ei voi hyväksyä sitä, että näin merkittäviä muutoksia tehdään pelkästään muuttamalla olemassa olevia sopimuksia.' Lisäksi hän totesi, että 'jos katsotaan tarpeelliseksi muuttaa hintoja tai tavaramääriä, olisi neuvoteltava uudet sopimukset, jotka olisi saatettava komission hyväksyttäviksi tavanomaisen täydellisen menettelyn mukaisesti (jolloin on esitettävä vähintään kolme tarjousta)".

Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

20 Yhteisöjen tuomioistuimeen 5.7. ja 22.6.1993 jättämillään kirjelmillä Glencore ja Compagnie Continentale nostivat kanteen riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi.

21 Yhteisöjen tuomioistuin siirsi 27.9.1993 antamallaan määräyksellä asiat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustamisesta tehdyn päätöksen 88/591/EHTY, ETY, Euratom muuttamisesta 8 päivänä kesäkuuta 1993 tehdyn neuvoston päätöksen 93/350/Euratom, EHTY, ETY (EYVL L 144, s. 21) mukaisesti. Asiat kirjattiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa diaarinumeroille T-491/93 ja T-494/93.

Asia T-491/93

22 Asiassa T-491/93, Richco vastaan komissio, 24.9.1996 antamallaan tuomiolla (Kok. 1996, s. II-1131) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti tutkimatta Glencoren esittämän kumoamisvaatimuksen ja hylkäsi komission oikeudenkäyntiväitteen, joka koski vahingonkorvausvaatimusta.

23 Yhteisöjen tuomioistuimeen 23.12.1996 toimittamallaan valituskirjelmällä Glencore haki muutosta tuomioon siltä osin kuin sen kumoamisvaatimus oli jätetty tutkittavaksi ottamatta.

24 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti 27.1.1997 antamallaan määräyksellä lykätä vahingonkorvausvaatimuksen kirjallista käsittelyä, kunnes yhteisöjen tuomioistuin on antanut tuomionsa.

25 Asiassa C-403/96 P, Glencore Grain vastaan komissio, 5.5.1998 antamallaan tuomiolla (Kok. 1998, s. I-2405) yhteisöjen tuomioistuin kumosi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiot siltä osin kuin Glencoren esittämä kumoamisvaatimus oli jätetty tutkimatta, palautti asiat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle pääasian ratkaisemista varten ja jätti oikeudenkäyntikuluista päättämisen myöhemmäksi.

Asia T-494/93

26 Asiassa T-494/93, Compagnie Continentale vastaan komissio 24.9.1996 antamallaan tuomiolla (Kok. 1996, s. II-1157) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti tutkimatta Compagnie Continentalen esittämän kumoamisvaatimuksen.

27 Yhteisöjen tuomioistuimeen 23.12.1996 toimittamallaan valituskirjelmällä Compagnie Continentale haki muutosta tuomioon siltä osin kuin sen kumoamisvaatimus oli jätetty tutkittavaksi ottamatta.

28 Compagnie Continentale nosti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.4.1998 toimittamallaan kannekirjelmällä uuden kanteen, jossa se vaati, että komissio velvoitetaan korvaamaan se vahinko, joka yhtiölle on riidanalaisesta päätöksestä aiheutunut. Asia kirjattiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa diaarinumerolle T-61/98.

29 Asiassa C-391/96 P, Compagnie Continentale (France) vastaan komissio, 5.5.1998 antamallaan tuomiolla (Kok. 1998, s. I-2377) yhteisöjen tuomioistuin kumosi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion siltä osin kuin Compagnie Continentalen esittämä kumoamisvaatimus oli jätetty tutkimatta, palautti asiat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle pääasian ratkaisemista varten ja jätti oikeudenkäyntikuluista päättämisen myöhemmäksi.

30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 119 artiklan 2 kohdan mukaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jatkoi asioiden kirjallista käsittelyä siitä, mihin oli päästy.

31 Kyseisen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätti yhdistää asiat T-485/93, T-491/93, T-494/93 ja T-61/98 suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten.

Valituksenalainen tuomio

Kumoamisvaatimus

32 Kumoamiskanteensa tueksi kantajat vetoavat kolmeen kanneperusteeseen, jotka koskevat päätöksen 91/658/ETY ja asetuksen N:o 1897/92 rikkomista, luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista ja perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämistä.

33 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi nämä kolme kanneperustetta. Muutoksenhaussa esitetyt väitteet huomioon ottaen ainoastaan valituksenalaisen tuomion kannalta merkitykselliset kohdat, jotka koskevat päätöksen 91/658/ETY ja asetuksen N:o 1897/92 rikkomista koskevaa kanneperustetta, on jäljempänä toistettu.

34 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi aluksi seuraavaa:

"56 Asianosaisten kesken on — — selvää, että asian kannalta merkityksellisissä teksteissä asetetut komission hyväksynnän edellytykset koskevat ensinnäkin sovittuja hintoja ja toiseksi vapaan kilpailun turvaamista sopimuksenteon yhteydessä. Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että kumpaakaan näistä edellytyksistä ei komission mukaan ole täytetty.

57 Asianosaiset eivät ole eri mieltä myöskään näiden edellytysten kumulatiivisuudesta eli siitä, että kumman tahansa täyttämättä jääminen riittää perusteeksi sopimuksen hyväksymättä jättämistä koskevalle päätökselle.

58 Tässä tapauksessa on tutkittava ensin viimeksi mainittua edellytystä."

35 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tältä osin, ettei ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt virheen todetessaan, että vapaan kilpailun periaatetta ei ollut noudatettu sopimuksia muutettaessa, mikä johtui seuraavista syistä:

"65 Aluksi on korostettava, että edellytys, joka koskee vapaan kilpailun turvaamista sopimuksenteon yhteydessä, on olennainen yhteisön perustaman lainajärjestelmän moitteettoman toiminnan kannalta. Paitsi että sillä pyritään estämään petokset ja yritysten salainen yhteistyö, sillä pyritään myös yleisemmin varmistamaan niiden varojen, jotka yhteisö on antanut entisen Neuvostoliiton tasavaltojen auttamiseksi, optimaalinen käyttö. Tällä edellytyksellä pyritään itse asiassa suojelemaan sekä yhteisöä lainanantajana että kyseisiä tasavaltoja elintarvike- ja lääkeavun saajina.

66 Kyseisen edellytyksen noudattaminen ei siis ole pelkkä muodollinen velvollisuus vaan välttämätön osa lainajärjestelyn toteuttamista.

67 Näin ollen on tutkittava, onko komissio ollut riidanalaista päätöstä tehdessään oikeassa katsoessaan, että ei ollut näytetty toteen, että vapaan kilpailun turvaamista koskevaa edellytystä olisi noudatettu sopimuksia muutettaessa. Riidanalaisen päätöksen lainmukaisuutta on arvioitava ottaen huomioon kaikki komissiota tältä osin velvoittaneet säännöt, mukaan lukien Venäjän viranomaisten kanssa tehdyt sopimukset.

68 Yhteisössä toimivien eri yritysten kanssa tehdyt sopimusten muutokset ovat toisiinsa nähden erityisiä sopimuksia, jotka komission on hyväksyttävä. On siis tutkittava, kilpailutettiinko jokaista kantajaa ainakin kahden toisistaan riippumattoman yrityksen kanssa, kun ne sopivat uusista sopimusehdoista Exportkhlebin kanssa.

69 Tältä osin on todettava ensinnäkin, että Exportkhlebin kantajille lähettämiä teleksejä, joissa ne kutsuttiin 22. ja 23.2.1993 pidettyyn Brysselin kokoukseen, ei voida pitää todisteena siitä, että kutakin yritystä olisi ennen sopimusten muuttamista kilpailutettu ainakin kahden toisistaan riippumattoman yrityksen kanssa.

70 On totta, etteivät sovellettavat yhteisön säännökset ja määräykset sisällä tarjouspyyntömenettelyä koskevia erityisiä muotomääräyksiä. Esillä olevaan asiaan liittyvä kysymys ei kuitenkaan koske sitä, voiko teleksi olla pätevä tarjouspyyntö, vaan sitä, osoittaako teleksi, että kutakin yritystä on kilpailutettu muiden yritysten kanssa ennen uusien sopimusehtojen päättämistä. On todettava, että Exportkhlebin teleksi, joka on sanamuodoltaan hyvin yleinen ja jossa ei mainita muun muassa toimitettavia määriä tai toimitusehtoja, ei osoita, että näin olisi toimittu.

71 Myöskään kantajien esittämät otteet kyseisen alan erityislehdistä, joissa kerrotaan, että Exportkhlebin edustajat saapuvat Eurooppaan neuvottelemaan muun muassa yhteisön myöntämällä lainalla toteutettavista vehnähankinnoista, eivät osoita, että sopimuksen muutokset on tehty sellaisten yritysten kanssa, joita on tätä ennen kilpailutettu ainakin kahden muun toisistaan riippumattoman yrityksen kanssa.

72 Kuten Glencore Grain on todennut, sovellettavissa säännöksissä ja määräyksissä vaaditaan ainoastaan, että Exportkhlebin 'on saatava' ainakin kolme kilpailevaa tarjousta. Ei siten ole poissuljettua, että tietyt yritykset kieltäytyvät jättämästä tarjousta, vaikka sitä on niiltä pyydetty.

73 Esillä olevan asian asiakirja-aineistosta ei kuitenkaan ilmene edes sitä, että kunkin sopimuksiin lopulta tehdyn muutoksen osalta ainakin kaksi ulkopuolista kilpailevaa yritystä olisi hylännyt Exporthhlebin esittämän tarjouspyynnön.

74 Sopimuksiin tehtyjen muutosten ilmoittamiseksi komissiolle 9.3.1993 lähettämässään telekopiossa Exportkhleb on maininnut ainoastaan kunkin yrityksen kanssa tehdyt sopimukset. Kunkin sopimuksen osalta esitetään vain sopimuksen saaneen yrityksen tekemä tarjous sekä Exportkhlebin ja kyseisen yrityksen välisten neuvottelujen jälkeen sovitut ehdot. Se, että kunkin sopimuksen osalta olisi olemassa ainakin kaksi muuta esitettyihin tarjouspyyntöihin annettua vastausta, vaikkakin kielteistä, ei käy mistään ilmi. Telekopiossa vain todetaan, että kukin yritys on tehnyt Exportkhlebin kanssa sellaista tonnimäärää koskevan sopimuksen, joka vastaa sitä tonnimäärää, joka yrityksellä oli vielä toimitettavana Brysselin kokouksen aikana. Jos tarjoukset olisi liitetty 9.3.1993 päivättyyn telekopioon, kyse olisi itse asiassa ollut erillisistä sopimuksista eikä vain yhtä sopimusta koskevista erillisistä tarjouksista. Siten tämän telekopion perusteella ei myöskään voida osoittaa, että kukin sopimusmuutos olisi tehty vasta ainakin kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen kilpailuttamisen jälkeen.

75 Komissio on lisäksi todennut, saamatta vastaväitteitä, että kun VEB antoi 22. ja 26.3.1993 uudet sopimusehdot virallisesti tiedoksi, komissio ei ollut saanut ainakaan kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen vastauksia, olivatpa ne myönteisiä tai kielteisiä.

76 Kantajat huomauttavat kuitenkin, että kilpailun vapaus on turvattu, sillä jokaisen on täytynyt mukautua alhaisimpaan tarjottuun hintaan.

77 On totta, että Exportkhlebin komissiolle 9.3.1993 lähettämässä telekopiossa mainitaan, että tarjotut hinnat vaihtelivat 155—158,50 USD:n välillä mutta Exportkhlebin kanssa sovittu hinta oli kaikkien yritysten osalta lopulta 155 USD tonnilta.

78 Tämä kuitenkin osoittaa vain sen, että Exportkhleb on neuvotellut kunkin kantajan kanssa ennen kunkin sopimuksen tekemistä. Edellä esitettyjen huomioiden valossa se ei sitä vastoin osoita, että kyseinen hinta olisi kunkin tehdyn sopimuksen osalta ollut seurausta ainakin kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen kilpailuttamisesta keskenään."

Vahingonkorvausvaatimus

36 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi kumoamiskanteen tueksi esitetyt perusteet hylättyään valituksenalaisen tuomion 126 kohdassa, että Glencore ja Compagnie Continentale eivät olleet kyenneet "näyttämään, että komissio olisi toiminut virheellisesti", ja hylkäsi tämän johdosta vaatimuksen aiheutuneeksi väitetyn aineellisen vahingon korvaamisesta.

37 Tämän seurauksena kanteet asioissa T-491/93, T-494/93 ja T-61/98 hylättiin kokonaisuudessaan.

Valitukset

38 Valituksissaan valittajat vaativat, että valituksenalainen tuomio ja riidanalainen päätös kumotaan ja että asiat siirretään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi siellä esitettyjen vahingonkorvausvaatimusten ratkaisemista varten sekä että komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut mukaan lukien ensimmäisessä oikeusasteessa aiheutuneet kulut.

39 Komissio vaatii valitusten hylkäämistä ja valittajien velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

40 Valitustensa tueksi valittajat vetoavat siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen rajoittaessaan arviointinsa koskemaan pelkästään sitä ehtoa, joka koskee vapaan kilpailun periaatteen noudattamista sopimuksia tehtäessä, ja katsoessaan, että sopimusten muutokset on tehty tätä ehtoa noudattamatta. Tämän ohella ne väittävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toimineen työjärjestyksensä 68 artiklan 1 kohdan vastaisesti, kun se ei määrännyt todistajien kuulemisesta. Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin niin ikään epäsi niiltä väärin perustein niiden vaatimat vahingonkorvaukset.

Pelkästään vapaan kilpailun periaatetta koskevan ehdon ottaminen huomioon

Asianosaisten lausumat

41 Valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen katsoessaan valituksenalaisen tuomion 57 kohdassa, että hintaa koskeva ehto ja vapaan kilpailun periaatetta sopimuksia tehtäessä koskeva ehto olivat kumulatiivisia. Ne katsovat tätä vastoin, että nämä kaksi ehtoa liittyvät erottamattomasti toisiinsa, koska kansainvälistä markkinahintaa koskeva ehto mahdollistaa sen tutkimisen, onko vapaata kilpailua koskevaa ehtoa noudatettu. Nämä hinnat nimittäin heijastelevat valittajien mukaan vapaasta ja rehellisestä kilpailusta maailmanlaajuisella tasolla seuraavia hintoja.

42 Komission mielestä asetuksen N:o 1879/92 5 artiklasta ilmenee, että kyseiset ehdot ovat eriluonteisia. Vapaan kilpailun noudattamista koskeva ehto koskee sen mukaan sopimusten tekomenettelyä, kun taas kansainvälistä markkinahintaa koskeva ehto koskee sopimusten sisältöä. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin piti ehtoja täysin perustellusti kumulatiivisina.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

43 Asetuksen N:o 1879/92 5 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan kahden edellytyksen on täytyttävä, jotta komissio voi antaa hyväksyntänsä entisen Neuvostoliiton tasavaltojen ostojen rahoittamiseen ja tavaran toimittamiseen näille tasavalloille. Säännöksessä edellytetään ensinnäkin, että "sopimus on tehty sellaisessa menet-

telyssä, jossa vapaa kilpailu turvataan", ja toiseksi, että "sopimuksessa olevat ostoehdot ovat kansainvälisillä markkinoilla tavanomaisesti saatujen hintojen osalta käytetyt kaikkein edullisimmat ehdot".

44 Kuten komissio ja julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 50 kohdassa ovat huomauttaneet, asetuksen N:o 1879/92 5 artiklan 1 ja 2 kohdan sanamuodosta ilmenee selkeästi, että vapaata kilpailua koskeva edellytys on käsitettävä menettelysäännöksi eikä aineelliseksi säännöksi erotuksena kansainvälistä markkinahintaa koskevasta edellytyksestä.

45 Katsottuaan aivan oikein, että tämän tuomion 43 kohdassa mainitut kaksi edellytystä ovat kumulatiivisia, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin niin ikään toimi perustellusti, kun se tutki vain vapaata kilpailua koskevaa edellytystä.

46 Ensimmäinen valitusperuste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Vapaata kilpailua koskevan edellytyksen arviointi

Asianosaisten lausumat

47 Valittajat kohdistavat moitteita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen sen vuoksi, että tämä katsoi, ettei ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt virheen todetessaan, että vapaan kilpailun periaatetta ei ollut noudatettu sopimuksia muutettaessa.

48 Tämä valitusperuste jakautuu neljään osaan.

49 Ensiksikin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi katsonut valituksenalaisen tuomion 68 kohdassa väärin perustein, että vapaan kilpailun noudattamista koskeva ehto edellyttää kunkin solmittavan sopimuksen osalta vähintään kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen tarjousta. Tällaista vaatimusta ei kuitenkaan aseteta päätöksessä 91/658/ETY eikä asetuksessa N:o 1897/92.

50 Komissio sitä vastoin katsoo, että tästä ehdosta säädetään asetuksen N:o 1897/92 5 artiklan 1 kohdassa, puitesopimuksen 7 artiklan seitsemännessä luetelmakohdassa ja lainasopimuksen 5.1 kohdan a alakohdassa ja sen liitteessä 2-A.

51 Toiseksi valittajat ovat sitä mieltä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 67 kohdassa erheellisesti, että "päätöksen lainmukaisuutta on arvioitava ottaen huomioon kaikki komissiota tältä osin velvoittaneet säännöt, mukaan lukien Venäjän viranomaisten kanssa tehdyt sopimukset". Tämä merkitsisi sitä, että kolmannet voisivat riitauttaa julkaisemattomissa teksteissä olevia sopimusluontoisia velvoitteita.

52 Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana on arvioida objektiivisesti riidanalaisen päätöksen lainmukaisuutta ottaen huomioon kaikki komissiota tältä osin velvoittaneet säännöt puitesopimuksen määräykset mukaan lukien.

53 Kolmanneksi valittajat kohdistavat moitteita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen sen vuoksi, että tämä on jättänyt huomiotta komission hallintokäytännön ja siitä johtuvat velvoitteet sekä puolustautumisoikeudet. Valittajien mukaan komission olisi tämän käytännön mukaisesti pitänyt pyytää niiltä muita kuin vain muutettuja asiakirjoja ja suoritettava perusteellisempi tutkinta eikä vain odottaa passiivisena tietojen antamista sille.

54 Komission käsityksen mukaan tätä perustetta, joka ei ole luonteeltaan ehdoton, ei ole esitetty ensimmäisessä oikeusasteessa, minkä vuoksi se on uusi peruste. Näin ollen se on jätettävä tutkimatta. Komission mukaan joka tapauksessa valittajat eivät ole osoittaneet, miten se on jättänyt noudattamatta hallintokäytäntöään tai puolustautumisoikeuksia.

55 Neljänneksi valittajat väittävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioineen väärin todisteita, jotka liittyvät vapaan kilpailun noudattamiseen. Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt ottaa huomioon kyseisen tarjouskilpailun poikkeuksellisuus, kun kyse oli auttamisesta hätätilanteessa. Tarpeet olivat niin valtavia, ettei yksi myyjä olisi voinut niitä tyydyttää. Samoin sopimusten muutoksia olisi tullut pitää vastaavina toimina ja kyseisiin sopimuksiin liittyvinä, muttei niistä erotettavissa olevina, toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 68—74 kohdassa todennut. Exportkhleb oli niiden mukaan kyllä pyytänyt tarjoukset yli kolmelta tavarantoimittajalta, sillä se oli kutsunut koolle yksitoista viljanmyyjää, jotka kaikki olivat kilpailijoita vehnään erikoistuneilla markkinoilla, Brysselissä 22. ja 23.2.1993 pidettävään kokoukseen. Seitsemän myyjää yhdestätoista oli tehnyt tarjouksen, viisi niistä oli tehnyt samanaikaisesti sopimuksen Exportkhlebin kanssa ja neljä myyjää oli syistä, jotka eivät ole tiedossa, pidättäytynyt tekemästä tarjousta. Lopulta Exportkhleb oli onnistunut sopimaan muutoksista sopimuksiin myyjien esittämistä hinnoista kaikkein alhaisimpaan hintaan. Kaikki tämä todistaa vapaasta kilpailusta. Näin ollen valittajat katsovat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt päätellä Exportkhlebin komissiolle 9.3.1993 lähettämästä telekopiosta, jossa mainittiin yhdelletoista tavarantoimittajalle osoitettujen pyyntöjen seurauksena viljanmyyjiltä saaduista seitsemästä tarjouksesta, että vapaata kilpailua koskevaa edellytystä oli noudatettu.

56 Komission mukaan valituksenalaisen tuomion 74 kohdasta käy selvästi ilmi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki perusteellisesti 9.3.1993 päivätyn telekopion. Tämä katsoi, ettei telekopiolla voitu "osoittaa, että kukin sopimusmuutos olisi tehty vasta ainakin kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen kilpailuttamisen jälkeen".

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

57 Sen velvoitteen osalta, joka koskee vähintään kolmen yrityksen kilpailuttamista vapaata kilpailua koskevan ehdon noudattamiseksi, on riittävää todeta, että tämä ehto mainitaan nimenomaisesti asetuksen N:o 1897/92 5 artiklan 1 kohdassa, jossa edellytetään, että "sopimus on tehty sellaisessa menettelyssä, jossa vapaa kilpailu turvataan.Tässä tarkoituksessa tasavaltojen hankintaorganisaatioiden on yhteisössä toimivia tavarantoimittajia valitessaan saatava toisistaan riippumattomilta yrityksiltä ainakin kolme tarjousta ja yhteisöön kuulumattomien maiden tavarantoimittajia valitessaan saatava toisistaan riippumattomilta yrityksiltä ainakin kolme tarjousta — — ".

58 Tässä tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuitenkin totesi valituksenalaisen tuomion 68 kohdassa yksioikoisesti, että "yhteisössä toimivien eri yritysten kanssa tehdyt sopimusten muutokset ovat toisiinsa nähden erityisiä sopimuksia, jotka komission on hyväksyttävä." Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on aivan perustellusti katsonut, että kunkin sopimuksen osalta on saatava kolme riippumatonta tarjousta. Tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 74 kohdassa, ettei näin ollut asian laita.

59 Toisen valitusperusteen ensimmäinen osa on näin ollen perusteettomana hylättävä.

60 Sen osalta, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on riidanalaisen päätöksen laillisuutta arvioidessaan ottanut huomioon Venäjän viranomaisten kanssa tehdyt sopimukset, on todettava, että puitesopimuksesta tai vielä lainasopimuksesta johtuvat velvoitteet ovat sinällään päätöksen 91/658/ETY ja asetuksen N:o 1897/92 täytäntöönpanoa, jotka kummatkin on julkaistu. Kansainvälistä markkinahintaa ja vapaata kilpailua koskevat ehdot, jotka ovat keskeisiä esillä olevassa riidassa, on mainittu tuon asetuksen 5 artiklassa.

61 Tämän johdosta toisen valitusperusteen toinenkin osa on hylättävä tehottomana.

62 Sen väitteen osalta, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tutkinut, toimiko komissio hallintokäytäntönsä mukaisesti ja oliko se noudattanut puolustautumisoikeuksia, on riittävää todeta, ettei tätä väitettä ole esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Jos asianosaisella olisi oikeus esittää ensi kertaa vasta yhteisöjen tuomioistuimessa vaatimuksilleen perusteita, joihin hän ei ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vedonnut, asianosaisella olisi oikeus laajentaa yhteisöjen tuomioistuimessa, jonka toimivalta muutoksenhakuasioissa on rajoitettu, kannettaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käsiteltyyn asiaan nähden. Yhteisöjen tuomioistuin on valitusasioissa toimivaltainen tutkimaan ainoastaan arvioinnit, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt sille esitetyistä perusteista (ks. mm. asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994, Kok. 1994, s. I-1981, 59 kohta ja asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3111, 62 kohta).

63 Tämän seurauksena toisen valitusperusteen kolmas osa on jätettävä tutkimatta.

64 Toisen valitusperusteen neljännen osan osalta on todettava, että valittajien väitteissä kyseenalaistetaan tosiseikkojen toteaminen ja arviointi, joiden suhteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että komissio oli voinut täysin perustellusti katsoa, ettei vapaata kilpailua koskevaa edellytystä ollut noudatettu.

65 EY 225 artiklasta ja EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan ensimmäisestä kohdasta seuraa, ettei yhteisöjen tuomioistuimella ole toimivaltaa määrittää asian tosiseikastoa eikä lähtökohtaisesti myöskään arvioida sitä selvitystä, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on asian tosiseikastoa määrittäessään tukeutunut. Silloin kun tämä selvitys on saatu asianmukaisesti ja kun yleisiä oikeusperiaatteita ja todistustaakkaa sekä asian selvittämistä koskevia menettelysääntöjä on noudatettu, ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida sille esitetyn selvityksen arvoa todisteina (asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok. 1998, s. I-8417, 24 kohta). Lukuun ottamatta sitä tapausta, että tätä näyttöä on vääristelty, tämä arviointi ei siten ole sellainen oikeuskysymys, että se sellaisenaan kuuluisi yhteisöjen tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin.

66 Nyt esillä olevassa tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi ensin valituksenalaisen tuomion 69 ja 70 kohdassa, että Exportkhlebin kantajille lähettämää teleksiä, jossa nämä kutsuttiin 22. ja 23.2.1993 Brysselissä pidettävään kokoukseen ja joka on "sanamuodoltaan hyvin yleinen ja jossa ei mainita

muun muassa toimitettavia määriä tai toimitusehtoja", ei voida pitää todisteena siitä, että kutakin yritystä olisi ennen sopimusten muuttamista kilpailutettu ainakin kahden toisistaan riippumattoman yrityksen kanssa.

67 Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti valituksenalaisen tuomion 71 kohdassa, etteivät myöskään kantajien esittämät otteet alan erityislehdistä osoita tätä.

68 Exportkhlebin 9.3.1993 komissiolle osoittaman telekopion suhteen, jonka tarkoituksena oli ilmoittaa tälle sopimusten muutoksista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 74 kohdassa, ettei senkään avulla voitu todistaa, että jokainen sopimus oli tehty vähintään kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen kilpailuttamisen jälkeen. Tästä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että "kunkin sopimuksen osalta esitetään vain sopimuksen saaneen yrityksen tekemä tarjous sekä Exportkhlebin ja kyseisen yrityksen välisten neuvottelujen jälkeen sovitut ehdot. Se, että kunkin sopimuksen osalta olisi olemassa ainakin kaksi muuta esitettyihin tarjouspyyntöihin annettua vastausta, vaikkakin kielteistä, ei käy mistään ilmi. Telekopiossa vain todetaan, että kukin yritys on tehnyt Exportkhlebin kanssa sellaista tonnimäärää koskevan sopimuksen, joka vastaa sitä tonnimäärää, joka yrityksellä oli vielä toimitettavana Brysselin kokouksen aikana. Jos tarjoukset olisi liitetty 9.3.1993 päivättyyn telekopioon, kyse olisi itse asiassa ollut erillisistä sopimuksista eikä vain yhtä sopimusta koskevista erillisistä tarjouksista".

69 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin täsmensi valituksenalaisen tuomion 78 kohdassa, että vaikka Exportkhlebin kanssa sovittu hinta olikin alhaisin tarjottu hinta, tämä seikka osoittaa pelkästään sen, että "Exportkhleb on neuvotellut kunkin kantajan kanssa ennen kunkin sopimuksen tekemistä", eikä ilman muuta sitä, että kyseinen hinta olisi "kunkin tehdyn sopimuksen osalta ollut seurausta ainakin kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen kilpailuttamisesta keskenään".

70 Valittajat eivät ole osoittaneet, millä tavoin nämä näkemykset ilmentävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esitetyn selvityksen vääristyneen.

71 Tämän vuoksi on yhtä lailla jätettävä tutkimatta toisen valitusperusteen neljäs osa.

72 Edellä todetun perusteella toinen valitusperuste on kokonaisuudessaan hylättävä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 1 kohdan rikkominen

Asianosaisten lausumat

73 Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin rikkoi työjärjestyksensä 68 artiklan 1 kohtaa, kun se ei määrännyt kuultavaksi todistajia, kuten Exportkhlebiä taikka yhtä tai useampaa Brysselin kokoukseen 22. ja 23.2.1993 osallistunutta myyjää. Tällaisen kuulemisen seurauksena se olisi voinut todeta, että valittajia oli kilpailutettu lukuisten muiden myyjien kanssa.

74 Komission mukaan asiakirjoista ei ilmene valittajien pyytäneen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kuulemaan todistajia. Missään tapauksessa valittajat eivät kuitenkaan, toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 1 kohdan kolmannessa alakohdassa edellytetään, ilmoittaneet selvästi niitä seikkoja, joita kuulemisen olisi koskettava, eivätkä myöskään perusteluita kuulemiselle.

75 Komissio lisää, että kyseisessä työjärjestyksen määräyksessä annetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle harkintavalta päättää, onko todistajien kuuleminen tarpeen. Tällaisesta päätöksestä voi valittaa ainoastaan siinä tapauksessa, että on näytetty toteen, että kuulemisen toteuttamatta jättäminen on aivan ilmeisesti vailla mieltä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

76 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 1 kohta kuuluu seuraavasti:

"Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi julkisasiamiestä ja asianosaisia kuultuaan omasta aloitteestaan tai asianosaisten pyynnöstä määrätä, että tiettyjen seikkojen toteen näyttämiseksi kuullaan todistajia. Tässä määräyksessä mainitaan toteen näytettävät seikat.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsuu todistajat kuultaviksi joko omasta aloitteestaan tai asianosaisten tai julkisasiamiehen pyynnöstä.

Asianosaisen tekemässä pyynnössä todistajan kuulemiseksi on ilmoitettava täsmällisesti, mistä seikoista ja minkä vuoksi todistajaa on tarpeen kuulla."

77 On muistettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei ole velvollisuutta kuulla omasta aloitteestaan todistajia, sillä sen työjärjestyksen 66 artiklan 1 kohdassa todetaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvistaa määräyksellä asianmukaisina pitämänsä selvittämistoimet ja sen, mistä tosiseikoista selvitystä on hankittava (ks. em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 77 kohta). Niinpä yksinomaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana on arvioida, onko sen ratkaistavana olevissa asioissa käytettävissä olevia tietoja tarpeen täydentää (asia C-315/99 P, Ismeri Europa v. tilintarkastustuomioistuin, tuomio 10.7.2001, Kok. 2001, s. I-5281, 19 kohta).

78 Lisäksi sille esitettyjen asiakirjojen todistusarvo kuuluu tosiseikkojen arviointia koskevaan yksinomaiseen toimivaltaan, eikä yhteisöjen tuomioistuin voi — kuten jo edellä 65 kohdassa on todettu — tutkia valituksen yhteydessä tosiseikkoja, paitsi jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esitetty selvitys on vääristynyt tai jos tämän määrittämän tosiseikaston paikkansapitämättömyys käy ilmi oikeudenkäyntiasiakirjoista (em. asia Ismeri Europa v. tilintarkastustuomioistuin, tuomion 19 kohta).

79 Kolmannen valitusperusteensa tueksi valittajat eivät kuitenkaan ole esittäneet mitään, mikä voisi osoittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle todisteina esitettyjen seikkojen vääristyneen tai tämän määrittämän tosiseikaston paikkansapitämättömyyden käyvän ilmi oikeudenkäyntiasiakirjoista.

80 Tämän vuoksi kolmas valitusperuste on hylättävä.

Vahingonkorvausvaatimus

Asianosaisten lausumat

81 Valittajat ovat sitä mieltä, että niiden valitusten tueksi esittämien perusteiden johdosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt velvoittaa komissio korvaamaan riidanalaisesta päätöksestä aiheutunut vahinko. Ne vaativat yhteisöjen tuomioistuinta palauttamaan asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta tämä ratkaisisi ensimmäisessä oikeusasteessa esitetyt vahingonkorvausvaatimukset, tai ratkaisemaan asian tältä osin itse, mikäli se katsoo tämän tarkoituksenmukaisemmaksi.

82 Komission mukaan myös neljäs kanneperuste on hylättävä perusteettomana, koska valituksenalaisen tuomion kumoamiseksi esitetyt perusteet eivät ole perusteltuja.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

83 Tältä osin on riittävää todeta, että sopimukseen perustumattoman vastuun syntyminen yhteisölle edellyttää toimielimen kyseenalaistetun menettelyn lainvastaisuutta (ks. asia C-146/91, KYDEP v. neuvosto ja komissio, tuomio 15.9.1994, Kok. 1994, s. I-4199, 19 kohta).

84 Koska valittajien valitustensa tueksi esittämien perusteiden tutkimisen seurauksena ei voida todeta komission toimineen lainvastaisesti, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on aivan oikein hylännyt valittajille aiheutuneeksi väitetyn vahingon korvaamista koskevat vaatimukset.

85 Tästä johtuen neljäs kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

86 Kaikesta edellä todetusta seuraa, että valitukset on kokonaisuudessaan hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

87 Työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan, jota sovelletaan valitusasiaan 118 artiklan nojalla, asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut valittajien velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut ja koska valittajat ovat hävinneet asiansa, Glencore ja Compagnie Continentale on velvoitettava vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan vastaavassa järjestyksessä komissiolle asioissa C-24/01 P ja C-25/01 P aiheutuneet kulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Valitukset hylätään.**

2) **Glencore Grain Ltd velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut asiassa C-24/01 P ja Compagnie Continentale (France) SA velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut asiassa C-25/01 P.**

Wathelet Timmermans La Pergola

Jann von Bahr

Julistettiin Luxemburgissa 7 päivänä marraskuuta 2002.

R. Grass

kirjaaja

M. Wathelet

viidennen jaoston puheenjohtaja